

Iako se borimo s velikim poteskočama, koje su skrivali uglavnom mnogi nesavjesni preplatnici mi još ne sumnjamo u kolektivnu svijest i savjest naše emigracije, nego naprotiv vjerujemo, da emigracija zna što u borbi, koju vodimo, znači naš list.

GLASILLO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

ISTRA

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

KATOLIČKA CRKVA I SLAVENI U JULIJSKOJ KRAJINI

U Šibeniku izlazi u redakciji g. Bože Dulibića »Socijalna Revija« (mjesečnik za kulturna, ekonomika i socijalno-politička pitanja). U broju za februar ta dobro uredjivana revija donosi, pored ostalog, i članak »Slaveni u starim pokrajinama Italije« od dra Lava Čermelja, preštampan u cijelosti iz našega lista (božićni broj). Na uvodnom mjestu donosi pak opširnu raspravu »Katolička Crkva i Slaveni u Italiji«. Zato, jer je ta tema za nas veoma aktuelna, preštampani smo tu raspravu, ma da se s nekim mjestima ne slazemo u potpunosti. Značenje ovog napisa tim je veće, ako se uzme u obzir, da je »Socijalna Revija« kršćansko-socijalnog karaktera.

I.

Kongres narodnih manjina koji je održan u lipnju o. g. u Beču, pokazao nam je da pitanje narodnih manjina postaje u zadnje vrijeme važno i aktuelno i za sve crkve, jer su i predstavnici svih raznih crkva u Evropi učestvovali u radu Kongresa i objasnili vodama narodnih manjina načeln i praktični stav svoje crkve prema tom pitanju.

To pitanje najviše interesira katoličku Crkvu. Za nju ono ima univerzalni karakter.

Presudna veličina toga pitanja za katoličizam ukazuje nam se odmah, ako uvažimo činjenicu da je središte naše svete katoličke Crkve i sijelo njezina vidnog poglavara baš u državi koja zauzima u pogledu narodnih manjina od svih država sasvim jedinstven položaj.

Fašistička Italija je bez stida objavila svojoj i evropskoj javnosti da u njoj uopće nema narodnih manjina i da ih ne priznaje, a »mrvice inorodnih (allogen), pak, da će sasvim assimilirati. Fašistička Italija želi da postigne pod svaku cijenu odnarenje Slovenaca i Hrvata, i poznavaoc prilika mora još priznati da za tim ciljem teži svom energijom, te da se kod tega posla ne boji upotrebe makar kako nečovječnih i nemoralnih sredstava, a niti ekstremnih novčanih žrtava.

U ovoj raspravi nećemo da trošimo mnogo riječi o gospodarsko-kulturno-političkoj tragediji našega naroda u Italiji. U inozemstvu, a najbolje u Jugoslaviji, poznata je činjenica da je fašistički režim kroz deset godina upravo barbarski i hunki satro svu cvatuću zgradu gospodarstva i kulture Slovenaca i Hrvata u Italiji. Fašizam je uništo čitavo njihovo visoko razvijeno školstvo (600 škola), ubio njihovu prosvjetnu (oko 500 društava) i zadružnu organizaciju (oko 450 zadruga), ukinuo cijekupnu štampu (preko 20 listova i revija) itd. Dodajemo tome još 1500 godina zatvora ili konfincije na koje je fašizam osudio naše ljudi pred vanrednim sudom u Rimu i konficijskim komisijama. I to u par godina! Nečovječni se režim nije bojao uzeti pred Bogom i Evropom odgovornost i za pet iustifikacija, i baš mlade, svete žrtve Gortana, Bidovca, Marušića, Miloša i Valenčića, najbolje osvijetljuju političku Kalvariju naše braće u Italiji. Moramo ratunati sa činjenicama, u koliko se radi o fašističkoj Italiji, da će ta voditi političku borbu protiv naše narodne manjine do krajnjih posljedica.

No fašizam se još od početka nije ustavio samo kod političke borbe protiv naše narodne manjine. Još dok nije bio na vlasti sav je svoj bijes iskaljivao na crkvi te na slavenskom i njezakome svećenstvu. Možemo slobodno kazati da je fašizam još od svoga početka smatrao naše narodno svećenstvo naivcem zaprekom svoje politike odnaredivanja.

I, moramo fašizmu priznati u toj borbi, da je bio dosljedan i nečovječno bezobziran. Prvo doba te borbe, t. j. doba kad fašizam nije još imao svu vlast u državi, osvijetljuje historički dokument papu Benedikta XV., koji je svojim pismom trčanskome biskupu Bartolomasiu od 1. kolovoza 1921. osudio palež župnih davorova, kravave napadaje i pucanja na slavensko svećenstvo. U tom je pismu papa Benedikt XV. upravo lapidarnim riječima utvrdio jedini i pravi uzrok proganjanja slavenskoga svećenstva, osudujući »kravave progone i druga zločinstva izvršena nad svećenicima, koji nisu zgrijesili nikakav drugi grijeh nego taj što imaju isti jezik i istu narodnost s vjernicima, koje im je dala zakonita crkvena vlast u duhovnu pastvu, te što ljube i brane svoje vjernike«. Tako će svaki obektivni historik ustanoviti, da su svi slovenski i hrvatski mučenici postali žrtvama fašizma

Pitamo se, da li fašizam uspijeva i u svojoj crkvenoj borbi? Da li mu je i zašto pošlo za rukom da i u crkvu unese fašizam, tako da naš narod na

Mi ne sumnjamo, nego naprotiv vjerujemo, da će naši naporai načiniti na razumevanje naših emigrantskih masa, da ćemo osigurati ostanak lista, da ćemo ga održati na visini i još više usavršiti i podići.

GLASILLO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

KATOLIČKA CRKVA I SLAVENI U JULIJSKOJ KRAJINI

samo zato što su ljubili svoj narod, što su htjeli i hoće da ostanu vjerni sebi samima, svojoj vjeri i svojoj krvi, svojoj zemlji i svojim djedovima, što hoće da budu značajni. Fašizam neće nikad uspijeti da uvjeri inozemstvo da se izvršava »rimска, fašistička pravda« nad »zločincima«, kako to uvijek tvrdi u svojoj štampi.

Fašizam je borbu protiv slavenskoga svećenstva, otkad je preuzeo državnu vladu, samo podošao. Borba nije prestala ni kad je Sv. Stolica sa fašističkom vladom sklopila konkordat. Ta borba se pokazala čak u parlamentu, kad je podtajnik za unutrašnje poslove Arpinat odgovorio na interpelaciju Cosselschoga i drugova protiv slavenskog svećenstva. Arpinat je tom prilikom izjavio: »Vlada je informirana o protivudržavnom radu (čitali: ljubavi za narod, prema Benediktu XV.) slavenskog svećenika, te se nadja da će u toj stvari Sv. Stolica uvesti sama red. Inače će fašistička vlast znati da upotrijebi sva potrebna sredstva da to pitanje uredi. Ali ni za vrijeme te parlamentarne borbe nije mirovali ni fašistička policija, ni fašistička ulica. Policija je naredila konfinaciju nekolice najuzornijih svećenika (među njima i župnika Rejca, a drugu 20-toru i više svećenika stavila pod policijsku pašku. Oružani fašistički buljuci provalljavali su u crkve kad se u njima obavljala Služba Božja ili Sv. Misije. Ponovno su počeli tući i slavenske svećenike. Krvavi progoni i drugi načini »zakonite« borbe protiv slavenskoga svećenstva, te silovita borba protiv slavenskoga bogoslužja, našli su isto tako izraz u veličanstvenome historičkom dokumentu, koji optužuje, možda još teže nego historičko pismo Benedikta XV., fašizam pred čitavom kulturnom i civiliziranom Evropom. Na obranu vjerske i crkvene slobode našega naroda u Italiji stupio je južnoslavenski katolički episkopat. Njegov predstavnik, nadbiskup metropolita dr. Ante Bauer, naredio je da se u svim katoličkim crkvama Jugoslavije na blagdan sv. Josipa 1931. održe javne molitve za našu braću u Italiji. Oštra moralna osuda od strane južnoslavenskog episkopata te solidarnost čitavoga civiliziranog svijeta, koja je došla do izraza u svoj svjetskoj štampi, pogodila je Mussoliniju i fašizam u Živac. Najtežim pritiskom htio je postići od pape Pija XI. da zabrani određene javne molitve i tako spasi fašistički režim od presudne osude. Vatikan je šutio i time potvrdio da fašizam uništava vjersku i crkvenu slobodu Slavena u Italiji; upravo onako, kao što to čini boljevizam u Rusiji ili državna vlast u Meksiku.

All ni ta osuda nije urazumila ni fašizam, ni Mussoliniju. Fašistički režim nastavlja svojom borbom protiv slavenskoga svećenstva, i zahtjeva usmjerno i dalje potpuno uništenje slavenskoga bogoslužja u slavenskim crkvama.

*Van slavenska propovijed, van slavenski nauk kršćanski, van slavensko crkveno pjevanje, van slavensko svećenstvo, a mjesto njega neka dode talijansko! To je bio i jest program fašizma, jer samo tako nade se da će postići svoj odnarođivalački cilj. Radije voli imati na granici vjeski i moralno uništen, nekarakteran i potpuno demoraliziran narod, nego značajan, moralno zdrav, ali i narodnosno svijesni slavenski narod, koji daje državi što je državno. Tek borba protiv vjersko-kulturnih i moralnih temela našega naroda koju fašizam vodi dosljedno i bez ikakvih skrupula već trinaest godina otkriva nam svu presudnu tragiku borbe, koju neslovivo i pobjedički podnosi mala četa od 600.000 slovenskih i hrvatskih junaka protiv brutalnoga, bezobzirnoga i nečovječnog režima naroda od 40 milijuna. Moramo si predočiti opsežnu organizaciju ministarstva, parlamenta, prefektura, kvestura (policije), fašističke stranke, »Balilla«, »Piccole Italiane«; fašističku prosvjetnu organizaciju »Dopolavoro«, koja priređuje medju Slovincima i Hrvatima samo plesove, društva »Italia Redenta« i »Dante Alighieri«, koja osnivaju u našim krajevinama diečja zaborava i druge »uzgojne« ustanove: sindikate i vojsku učitelja (oko 1000), oružnika, financijskih stražara, čitav niz drugih špiljuna itd., i ogromne novčane žrtve, koje taj sistem daje za demoralizaciju našega naroda. — da bi ta borba između Davida i Golijata pokazala svu veličinu naše braće, a sramotu fašističke Italije.

Pitamo se, da li fašizam uspijeva i u svojoj crkvenoj borbi? Da li mu je i zašto pošlo za rukom da i u crkvu unese fašizam, tako da naš narod na

mnogo mesta bježi od crkve, kao što bježi pred institucijama fašističkog režima, pred fašističkom strankom, sindikatima, »Balillom« itd. Na to pitanje moramo načinost odgovoriti otvoreno: Da!

Fašizam je na mnogo mesta, a osobito u Istri, uspio svojim zahtjevima da se ukine slavensko bogoslužje. U mnoge je crkve, gdje se još nedavno molilo, pjevalo i propovijedalo na slavenskom jeziku, to jest na materinskom jeziku vjernika, uvedena talijanska propovijed, a školsku djecu sile da mole i pjevaju na talijanskom jeziku! Odrasli vjernici, pak, u takve crkve uopće ih idu, ili rijetko i malo kad, jer neće da ih se preko njih odnarođuje. U samoj je Istri danas već oko 100.000 slavenskih vjernika koji moraju trpjeti odnarođivalački rad talijanskih svećenika u crkvi i izvan nje. Zašto je fašizam bar djelomično uspio i tu sa svojim programom? Iako smo katolici; i baš zato što smo katolici i što nas ta grozna ljaga kao katolike teško boli, moramo za ljubav istine priznati da se to dogodilo i slijesnom suradnjom talijanskih biskupa na Rijeci, u Poreču i Zadru. Fašizam je do danas potjerao već oko 200 slavenskih svećenika i redovnika, te potajnici 16 slavenskih samostana. Onome koji prati crkvene događaje u Julskoj Krajini, spomenućemo još dvije činjenice: otstup zadnjega slavenskog dostojarstvenika od 600.000 Slavena, pokojnog nadbiskupa. Sedeća, te imenovanje poznatoga neprijatelja Slavena Sirotija, njegovim »privremenim« nasljednikom na stolici goričke nadbiskupije. Tim se uspjesima fašizam ipak nije zadovoljio, on hoće da uspije potpuno u protivuvjerskoj i protivcrkvenoj borbi kod našega naroda. Van sa slavenskim bogoslužjem, svuda i potpuno!«

To je njegov cilj. Hoće li uspijeti?

II.

Fašizam je po svojoj biti, po svojoj ideologiji, poganska pojava. Pojedinci, obitelji, narod i druge organske skupine žive za fašizam zbog države, a ne država zbog njih, a to je osudio već Plo IX. (Syllabus prop. 39). Fašizam temelji na staroj rimskoj poganskoj konцепциji o državi, koja odgovara i državopopravnoj nauci zastupnika stvarstva absolutizma Thomasa Hobbesa, engleskog filozofa iz XVII. vijeka, i panteističkoj filozofiji njemačkog filozofa Hegel.

Nigdje drugdje se ne zrcali ta poganska filozofija tako oštro, kao baš u postupku fašističke Italije prema narodnim manjima uopće, a danas napose, oštro protiv naše narodne manjine. »Sve narodne manjine treba potpuno potalijančiti, ako ne milom, a onda najbezobzirnijim nasiljem, jer to traži interes talijanske države«, to je program fašizma.

Prema fašizmu stoji katolicizam svojim veličanstvenim učenjem o ljubavi prema bližnjemu, o zajedničkom Ocu svim ljudi i svih naroda te o pravima pojedinca i naroda, koja se ne mogu oduzeti.

Uz zapovijed ljubavi prema Bogu, stoji njoj jednaka druga glavna zapovijed kršćanstva: Ljubiti svoga bližnjega kao samoga sebe (Luka 10, 12). Od te ljubavi nije isključen ni bližnji koji pripada drugom narodu, pa makar bio antipatičniji nego Samaričanin Židov! Da, čak i neprijatelje uključen u tu veliku zapovijed ljubavi. »Culi ste, — kaže Hrist, — da je kazano: Ljubi svoga bližnjega, a mrzi svoga neprijatelja. A ja vam kažem: Ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onima koji vas mrze, i molite za one koji vas progone, da budete sinovi svoga nebeskog Oca, koji čini da njegovo sunce izlazi nad zlima i dobrima, i daje kišu pravednim i nepravednim. (Mat. 5, 43—45).

Kako bi se mogao slagati sa tako lasnim katoličkim učenjem postupak talijanskog fašizma, koji stvara i goji u svojim redovima mržnju prema Slavenima i Nijemcima, koji zabranjuje govor, pjevanje i molitvu na slavenskom i njemačkom jeziku, koliko čak hoće da sasvim zabrani propovijedanje u materinskom jeziku u katoličkim crkvama, koje su kroz desetke godina i vječova Slaveni i Nijemci podizali na tlu, koje je slavensko ili njemačko već

ili ljudi godina?

Ne vrijedi nikakvo pozivanje na interes države ili na ljubav prema domovini. Za državu i domovinu ne mogu važiti zapovijedj, koliko bi se protivile prirodnome i Božjem zakonu. Čin u sebi slab ne postaje dobar, ako je učinjen iz umišljene ljubavi prema državi ili domovini.

Svakodnevno možemo čitati u talijanskim novinama: »Slavensku ili njemačku propovijed treba ukinuti, jer u Julskoj Krajini i južnom Tirolu svi znaju talijanski.« Premda je ta tvrdnja sasvim neistinita, te je naprotiv istina da samo malo Slavena i Nijemaca znade talijanski, moramo odlučno zanjeti da se mora uništiti slavenski i njemački jezik u njihovim crkvama, sve kad bi svi znali perfektno talijanski. Ne varamo se ako tvrdimo da katolicizam uči, da u katoličkoj Crkvi svaki narod ima na svoj, materinski jezik pravo koje je prirodno i nemože se oduzeti. Jer, tome protivna teza bila bi direktno protiv zdrave logike i pameti! Kako da čovjek izgubi pravo na svoj jezik, kad nauči drugi jezik? Zar da bude pametna i logična konkluzija da onaj čovjek, koji je naučio deset tih jezika, ima manje pravnih prava od siromaha, koji je u svojoj općoj naobrazbi tako zaostao da zna samo jedan jezik? Radj te čudne, možda samo fašistima i njima sličnim ljudima razumljive logike, moralni bi se Slaveni i Nijemci svim silama boriti protiv učenja talijanskog jezika, eda ne izgube pravo na materinski jezik!

Pa i inače smješna je tvrdnja: »U Italiji smo i u Italiji mora svatko samo talijanski govoriti.« Najmanje ima prava tako govoriti fašistička Italija, koja još uvijek hoće da zavlada tudim teritorijima i drugim narodima, evropskim i kolonijalnim.

Poznavaoci velikih naroda imaju pravo kad tvrdi da Talijani nisu sposobni vladati drugim narodnostima, ni evropskim, ni kolonijalnim, jer ih ne znaju i ne mogu poštovati. Bože moj, da koja bi kolonija primila Talijane, kad su na hiljadu Arapa gonili u more? Još manje bi htio pod Italiju kulturni narod, kad je u deset samih godina pokazala da nezna i neće da zna vlasti Slavenima i Nijemicima, kulturnim svojom narodnom kulturom za sto odstotaka od Talijana. Pogansi nacionalizam skodi svome vlastitome narodu i svojoj državi, kad misli i traži da drugi narodi sebe mrze, gase svoj jezik i svoju kulturu, a zabacuju svoje duševno bogatstvo. Ne — svaki narod ljubi najviše i najprije sebe i svoje osebine, svoju kulturu, svoj jezik, u njemu najlažnje misli, najradije ga govoriti, a u prvom redu najradije moli i pjeva hvalu Bogu. Zar talijanski fašisti to ne znaju? Kad se radi o Talijanima, znaju to vrio dobro, ali kad se radi o drugima, neće to da znaju! Tko da ih ozdravi od te velike, duševne bolesti, koja graniči potpunim ludilom? Proganjati drugu narodnost, htjeti je izbrisati sa lica Božje zemlje ili, kako to oni kažu, asimilirati, kosi se sa najosnovnijim zahtjevima prirodnog i katoličkoga prava.

Katolicizam i fašizam dva su idejna svijeta, između njih zjapi nepremostiv jaz. Vrlo je lijepo na kongresu narodnih manjina osvijetliti duhovnost katolicizma u referatu o

PRAVA UTJEHA ZA ŽIVČANO BOLESNE

jest moje upravo izšlo razjašnjenje! U istom se objašnjavaju mnogodinjska iskustva o razlozima, postanku i tijecenju živčanih bolesti. Ovo evandjelije zdravlja živimo svakome

POSVE BADAVA.

tko ga pismeno zatraži od dounje adrese, Hljade zahvalnica dokazuju nadmašeno jedini uspjeh neumornog savjesnog istraživanja za dobrobit patničkog čovječanstva. Tko priпадa

VELIKOJ ČETI ŽIVČANO BOLESNIH.

tko trpi od rastresenosti, tjeskobe oslabljenja pamćenja, nervozne glavobolje, besanice, želučnih smetnja, prevelike osjetljivosti, bolova u zglobovima općenito ili djelomično tjelesne slaboće ili od drugih bezbrojnih pojava.

MORA DA ZATRAŽI MOJU KNJIŽICU UTJEHE!

Tko ju pažljivo pročita, doći će do utješljivog uvjerenja, da postoji jednostavan put do zdravlja i životne radoštii!

Ne čekajte i pišite još danas!

Sabirno mjesto pošte:

ERNST PASTERACK Berlin SO.
Michaelkirchplatz Nr. 13., Abt. 938

pitanja narodnih manjina. Možda u tim životnim razlovcima tragične sadašnjosti Bog danas nije prisutan kao dragi Bog, kao Darivalac, već kao Sudac, kao veliki tajanstveni Ispitivač, kao veliki nemir svijeta, koji nas uvijek i opet tjeru iz udobnoga raja i nesmetanog pribivanja, i stavljaju pred tvrdi i teške zadaće, koje od nas traže rješenje.

Navećemo još jednu dragocjenu misao istoga svećenika:

Crkva mora bezuvjetno, vjerna svojemu prvičnom principu, pred čitavom kulturnom javnosti i forumom kršćanstva zastupati pravo na duševni egzistencijalni minimum, o priznanju kojega zavisi kako očuvanje osobine puka i naroda, tako i opstanak obitelji i pravo individuuma na život. Kao što se u prirodnom svijetu priznaje pravo na zrak, hranu i stan kao nužni uvjet života, kao što se u kulturnom svijetu brane »les droits de l'homme« protiv svakog napadaju na pravo i dostojanstvo čovjeka, isto tako mora i Crkva danas da zahtijeva da se svakome narodu i narodnoj manjini u okviru države zajamče prava izvjesne skupine. To mora zahtijevati Crkva nesamo zbog toga, što se radi o njezinim crkvenim zajednicama, već i radi toga što Crkva uvijek i svuda načelno nastupa kao branitelj duševnoga i dužavnog života, kao prijateljica sviju slabih i potlačenih, kao branitelj čistih duševnih vrednota jednoga naroda i kao čuvar zajednice, koja nije nikla iz zemlje, koju ne sačinjava ni krv, ni jedinstvo interesa, već koja izvire s visina, iz Duha koji jedini može premostiti prirodne, rasne i političke protivnosti, i povezati ih u višu jedinicu.

Isti taj svećenik nastavlja:

Crkva je duboko prožeta uvjerenjem da samo u posudu materinskog jezika može učinkovito pružati nauku i tajne sv. Vjere, i stoga njeni briga ide za tim da razglaši riječ Božju samo kanalom materinskog govora. Jer samo u materinjem glasu žubore prazvori čovjekove duše, koji se nemogu nadoknaditi nikakvim jezičnim uzgojem u školi. Unutrašnji vjerski život čovjeka ili naroda strada od sile i teško je oštećen, ako se ne izražava potpuno slobodno u materinjem jeziku.

Kako nam se prazan i ništav pokazuje fašizam u svijetu ovih vječnih kršćanskih ideja?

Da sliku upotpunimo, navećemo još glavne misli iz referata profesora teološkog fakulteta u Ljubljani, dr. Ehrlich-a, koji je ovaj održao na spomenutoj kongresu narodnih manjina. Dr. Ehr-

lich je kazao:

Saglasno svome glavnom cilju, koji se nalazi u mislonskoj zapovijedi Spasitelja Božjeg, koja obuhvaća cijeli svijet, Crkva smatra samo po sebi razumljivim da govoriti narodima u njihovome materinskom jeziku, jer se radi o tome da narode uči, da ih, dakle, osvjeđava, da ih jača u novim idejama i praviljima života, koja su njihovim dotadašnjim nazorima i moralnim običajima sasvim protivni. Razumljivo je stoga da nema mnogo crkveno pravnih propisa za stvar koja je po sebi shvatljiva. Ipak, stara regula cancellariae 20 određuje da župnici i beneficijat moraju razumjeti i govoriti jezikom naroda.

Zatim: »U najnovije vrijeme, kad jednostrani državni nacionalizam ugrožava narodne manjine te hoće da čak i Crkvu zlo-upotrebljava u svrhu odnarodjivanja, Crkva se osjeća prisiljenom da svoju učiteljsku

slobodu zaštititi u konkordatima. Tako je donesen u konkordatu s Rumunjskom čl. 20, u smislu kojega katolička Crkva ima pravo da u svima javnim i privatnim školama poučava nauk vjere u materinskom jeziku. To isto važi i za konkordat sa Litvom u čl. 21.« Dr. Ehrlich je u svome govoru naglasio i razvio još i misao da svaki narod i svaka narodna manjina ima prirodno pravo na narodno samoodržanje, koje se ne može oduzeti, i da je država dužna to narodno samoodržanje čak blagogodno da podupre, a ne samo tolerira. Sadržinom to je ona ista misao, koju je obzirom na Crkvu razvio drugi svećenik, a koju smo prije citirali.

Tragična realnost političkoga, kulturnog i vjersko-crvenog položaja našeg naroda u Italiji u očitoj je upravo protivnosti s katoličkom idejom, katoličkim principima i katoličkim naučavanjem. Položaj našeg naroda, kraj Soče i Jadrana prema fašističkoj Italiji ne može se uporediti ni s borbotom Davida i Golija. David je bar bio oboružan, a naš

je narod bez oružja. To je naglasio čak i bivši trčanski biskup A. Bartolomasi (bivši i sadan vojnički biskup u Italiji), osudjujući u svome pastirskom pismu od 21 svibnja 1921 fašističku nasilja nad slavenskim svećenstvom i slavenskim vjernicima ovim riječima: »To nije samo plod nepravde, već prava okrutnost i javno mučenje, u prvom redu stoga što pogadja liude lišene svake obrane i svake zaštite, koji nemogu silom silu suzbiti.«

Ono što se događa u Julijskoj Krajini ne možemo označiti riječju boj ili borba, — tu je pravo mrvarenje i ubijanje čitavog naroda, tu je fizička borba, borba živaca.

A takvu živčanu borbu može ljudski organizam, i makar kako jak narodni organizam podnosi samo za neko vrijeme, zatim oboli, zdravstveno smalakše. Tamo umiru dijeca još prije začeća zbog straha majke. Možemo slobodno kazati da ni jedan narod još nije prošao kroz takve patnje, kao naš narod ispod Triglava i Učke gore. Radi se o ratiniranome sadističkome mučenju 600 hiljada ljudi. Tu se mučenje može uporediti samo sa sadističkim igranjem mačke s mišom dok ga ne proguta.

A Mussolini je potpuno razgalio svoj genij i »karakter« pred svijetom u »Mussolinis Gespräche mit Emil Ludwig«, kad mu je kazao da mu je od svih domaćih životinja najdraža mačka.

III

Poglavlje o sadašnjem crkvenom stanju južnih Slavena u Italiji zaključili smo pitanjem: Hoće li fašizam uspjeti svojom protivcrkvenom politikom u Julskoj krajini? Tome pitanju dodamo još jedno pitanje: Hoće li fašizam odnaroditi i uništiti naš narod kraj Soče i Jadrana?

Utvrđena historijska istina je da svaki nasilni režim nosi u sebi još od svog rođenja klic propadanja i smrti. Mussolini sam kaže u gore spomenutoj knjizi (str. 63), kad mu je Emil Ludwig pita o uzrocima propasti Napoleona: »Profesori drže, zbog Engleske.« — »Ludost!« — odgovori Mussolini. — »On je propao onako kako vi prikazujete, zbog protivurječja u svome karakteru, zbog čega svatko na kraju propada.« Karakter, pa ako čemo i ideologija ili duhovnost fašizma rodjeni su u sili i zlu; radja zlom dok ga zlo ne slomije i sruši. Ili će možemo misliti da je lako imati na savijest težinu justifikacija, suze i plač nebrojene djece, udova, majka i obitelji? Uvijek do sada se suza nedužnih pretvorila u proletstvo za onoga koji je zanju krije. Prokletstvo 600.000 duža težak je i nepodnosiv teret. A mi katolici znamo da Bog najprije i najstrože kažnjava grijehu

što do neba vase. Možda u čitavoj povijesti nema tragično potresnije »ličnosti« od ruskog cara Ivana Groznog ili rimskog cara Nerona, zlodjela kojih su se survala na njih same.

Mussolini nabrala u Ludwigovo knjizi na str. 62 što je sve naučio od Napoleona. Kaže: »Njegov mi je život pokazao pogreške kojima čovjek može teško izbjieći, to jest (nabralajući prstima): ... 2. Borbu s papom.«

Dobra i prava je ta spoznaja. No, između pape ili, bolje kazano, između katoličke Crkve, katolicizma i fašizma mora doći do nepremostivoga kidanja ako se fašizam ne pokrščani. Da li je takva izmjena fašizma vjerovatna? Odričemo, »Zbog protivurječja vlastitoga karaktera svatko propada.« Mussolini možda neće rata s papom. To vjerujemo. Ali Papa? Mussolini očito ne pozna duhovnu i moralnu snagu katolicizma. Katolicizam se ne može pomiriti sa zločinskim ubijanjem narodnih manjina u Italiji. Zar Mussolini smatra katoličku Crkvu tako podlom i niskom, da očekuje da blagoslov i posveti dvostruki zločin koji do neba vapi, koji se vrši na poniženom, uvrijedljenom i izranjenom narodu Slovenaca i Hrvata kraj Soče i Jadrana? I, zar očekuje

da ne čak i to da ona sama ubila u tome mučeničkom narodu duh, vjeru i moral, vrednote Božje?

Jasnoča katoličkih principa koje smo gore spomenuli, tako je velika i očita, da između njih i fašističke nasilne politike prema narodnim manjinama nemože biti ni primirja. Zabranjeno je ubiti čovjeka; ubiti jedan narod je po Božjoj zapovijedi dvaput i stotinu puta grijeh. Katolička Crkva mnogo puta šuti, trpi, čini se da spava, ali otvara oči i kaže: »Bog je i tu bio.« I Crkva onda kaže kao Bog na Sinaju: Ne ubij! Crkva ne će braniti samo vjersku i crkvenu slobodu južnih Slavena u Italiji, — ona će reći: »Ne ubij! Poštuj narod, koji je Bog stvorio!« To mora Crkva učiniti, jer je univerzalna, jer je savješću odgovorna za duhovne i moralne interese čitavoga katolicizma. Nije dalek dan kad će se fašizam smrznuti zbog krute moralne osude čitavoga katolicizma i kulturne savijesti čitavoga civilizovanog svijeta.

Kongres narodnih manjina izdao je i ove godine izvještaje o stanju manjina u pojedinim državama (Die Nationalitäten in den Staaten Europas, Ergänzung 1932).

U zbirci tih izvještaja nalazi se i izvještaj o Slovensima i Hrvatima u Julijskoj Krajini svršava ovako:

»Ističemo da je odstup goričkog nadbiskupa dra Sedeja, a osobito imenovanje Giovanni Sirotića njegovim privremenim naslijednikom, slijedilo iza spomenutog »drugog izmirenja«. Proganjanje južnoslavenskih svećenika te sistematsko prodiranje fašizma u crkve, a time i raznoredjivanje preko Crkve i u njoj, nastavlja se i poslije »drugog izmirenja«. Time su južnoslavenski katolici, a osobito njihova svećenstvo, stavljeni u veoma mučan položaj. Pitanje da li će centralna uprava katoličke Crkve poduprijeti južnoslavensku manjinu u njezinoj borbi za vjersku slobodu i za njezinu prirodna prava, ili će svojim držanjem, — posredno ili neposredno, — sudjelovati kod odnarodjivanja, pitanje je tako osnovne važnosti, da mora zanimati nesamo spomenutu manjinu, nego i sve katoličke manline i sve katolike svijeta uopće.«

Te riječi izražavaju malu sumnju u stav Crkve, dotično njezinoga vodstva. Ali, mi ne sumnjam, znademo da je samo jedan put pravi, onaj koji vodi Bogu i glas: Vrši Božje zapovijedi!

Dr. R. S. Č.

PISMO IZ REŠKE DOLINE

March 1933.

Burja »kočanka« se je ustrašila solnca in se primirila. Nekaj mirnih in sončnih dni smo dobili — razveselili smo se jih.

Vso zimo smo se nemo potikalci okoli domaćih bašt in ob večerih posedali na ogniščih ob svitu in brez luči. Delali smo načrte, kako bi sejali, kako sadili, da bi v jeseni kaj već pridelali. Zdaj pa že komaj čakamo pomladni, da bomo spet lahko zasadili motike v zemlo in v delu pozabili malo na vsakdanje skrbni in žalosti.

Letošnja zima ni bila ravno dolga, a dogodki so naši tepli bolj kot prejšnja leta. Tudi naše občane so osumili protifašističnega delovanja. Marsikdo je moral vsled zališevanja presedeti noč v ječi nove karabinerske kasarne. Sest fantov pa so tud odpeljali v reške zapore, a amnestija jih je osvobodila trpljenja in oprostila zagovora.

Kmalu na to so se pričeli pojavljati v naši občini požari, ki so povzročili veliko straha in skrbi še več pa škode. Največjo škodo je povzročil ogenj posestniku Kovačiću v Smrjah. Upepelil mu je poleg gospodarske poslorje in orodje tudi vso živinsko krmo. Ker ni bil zavarovan, je ta udarac zanj še hujši. Tudi v Čeljab je naredil ogenj posestniku Ivančiću (Komari) precešnjo škodo. Vendar so domaćini, ki so še pravočasno opazili ogenj, hitro pogasili tako, da ni naredil nič denarja. Tako se prodaja enega in istega posestva vrši dva, tri in celo štirikrat. Posestvo last vدوve Dekleva na Turnu št. 1. o katerega prodaji je »Istra« že poročala, tudi 9. pr. m. ni imelo nobenega kupca, čeravno so sklicno ceno znižali od 33.000 na 28.000 Lir. Domačini nimajo denarja. Pa tudi če bi ga imeli, kaj bi s poljem, kaj s pridekli, saj jih ne moreno vnovčiti!

Naši postali so pred letom že petič menjali ime. Avstrija jo je nazivala Kullenberg. Italijani so jo prekrstili v Chiloviz in Monte, potem Monte Freddo. Monte Chilovi in danes se imenuje Primano. Za naša je in ostane: Kilovče.

S takim delom se ukvarja naša gospoška.

Tako »rešuje« fašizem težko gospodarsko vprašanje naših krajev.

S kakšnim veseljem bi že enkrat poročali kaj dobrega, a ne moremo! — (Mos)

ITALIJA SPREMA RAT!

UTRDBE IN CESTE

Po stojeća, v februarju 1933. — Z delom pri napravah na Dulah med Neverkami in Košano so pridno nadaljevali tudi pozimi. Prenehali so le v najhujšem mrazu. Dovršili so že šest poslopij, od katerih so tri široke 25 m, dolge ca 50 m in so visoko pritlične. Delano so iz armiranega betona, močno in solidno, kar je razvidno že pri stropni plošči pritličja, ki je ½ m debela. Druge tri stavbe so manjšega obsegata ter so zidanе z opeko. Temelje imajo izkopane že za 15 drugih velikih poslopij. V razdalji kakih 50 m od stavb pa postavlja betonske stebre za žično ograjo.

Dela izvrsuje tvrdka Chini iz Milana. Zaposljuje tudi domačine, toda le v nalogom tajnika košanskega fašističnega sindikata. Tako pridejo v poštev samo oni, ki so včlanjeni ali pa se včlanijo v sindikat.

Nova cesta iz Vrem čez Gaberk mimo aerodroma je dovršena že do naprav v Dulah in je 4.5 m široka. Cesto sta delali dve podjetji: od Vrem do Gaberka je cesto dovršila tvrdka Massieri in Tomezza od Gaberka pa do naprav na Dulah pa tvrtka Odorico, baje iz Reke. Od tu daje je prevzel izvršitev ceste neka druga tvrtka, ki je baje že pričela z delom. Cesta bo vodila do St. Petra na Krasu in bo 6 m široka in v zvezi z novo cesto, ki je tudi v delu in pelje pod Taborom do II. Bistrice.

Vojško železniško postajo, ki je od utrdb na Dulah oddaljena ca. 2 km bodo širili. Do sedaj je imela tri tračnice, položili pa bodo še dve novi. V postajnem poslopu je tudi lepo urejeno stanovanje, v katerem je nastanjen kot čuvaj Italijan, doma nekje blizu Napoli. (Mos)

STIRI NOVE VOJAŠNICE.

Št

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA „ISTRAS“ U ZAGREBU

Prema društvenim pravilima sazvana je za nedjelju 12 marta 1933 u 9 sati u dvorani ženske realne gimnazije na Katarinom trgu 5 XI redovita godišnja glavna skupština sa slijedećim dnevnim redom:

I. Pozdrav presjednika, II. Izvještaj tajnika; III. Izvještaj Omladinske Sekcije; IV. Izvještaj Soc. Odsjeka; V. Izvještaj Citaonice Pongračevu; VI. Izvještaj blagajnika; VII. Izvještaj nadzornog odbora; VIII. Apsolutorijski upravnim i nadzornom odboru; IX. Biranje novog upravnog i nadzornog odbora; X. Promjena pravila; XI. Eventualija.

Na temelju društvenih pravila, pravo glasa imaju članovi, koji nisu u zaostatku sa članarinom više od 3 mjeseca, t.j. koji su platili članarinu do 31. XII.

Jugoslovanska emigracija iz Korotana in Primorja pri skupnem delu

V soboto, dne 4 marca t. l. ob osmi uri večer je zbral Klub koroških Slovencev v Ljubljani, ki združuje v svoji sredini emigrante Jugoslavije iz zaslužene Koroške v mali dvorani hotela Miklič v Ljubljani okrog 200 ljudi pri svoji družabni prireditvi, ki pa je obsegala tudi par prazniničnih točk. Tako predavanje g. dr. Kuharja: »O Kašubih«, majhnem plemenitnu poljske narodnosti, ki pa je moral pretrpeti grozovačo nasilstva, kot tib trpi naš narod v Julijski Krajini. Gospod dr. Kuhar je bil pred kratkim na Poljskem in si je ves položaj ogledal prav od bližu. Nasilje Nemcov nad Kašubih je doseglo take mere, da so naenkrat izgnali 12.000 družin in jih preselili v notranjost države. Denarne kazni pa, katere so nalagali temu ljudstvu, so znesle skupaj nad 32 milijard naše vrednosti. Svetovna vojna pa je pokazala, pri tem narodu čudezen pojav, da je klub vsemu nasilju bilo 95 posto prebivalstva še vedno zavednega in za poljsko državo. Ljudstvo se le pač držalo izreka: Spero contra spem. Upalo je torej klub vsemu še

vedno v boljšo bodočnost kot upa naš narod, da bo za Golgota prav gotovo prišlo vstajenje.

Sledilo je troje deklamacij in sicer Maistrova: »Gospovetska straža«, ki jo je podal srednješolec Dekeli, dalje »Dva križa« od istega pesnika, katero pa je podala deklica Čučkova, oblecena v ziljsko narodno nošo. Tema pa je sledila Župančičeva »Z vlakom«, ki jo je tudi prav lepo podal srednješolec Slapar. Za zabavo pa je poskrbela učiteljica gospa Čučkova s Šaljivim predavanjem: Kako je nastala vas Brnca na Koroškem.

Istega dne večer so nastopili tudi Tahorovi pevci v Radu in se po končanem nastopu korporativno udeležili tega družbenega večera. Presejanje je bilo veliko, sprejem prisutan. Na splošno željo je naš pevski zbor zapel troje pesmi in žel za to obilo pohvale in odobravanja. Našli so se tako bratje s severa in zapada, ki tib teži ista usoda na skupni poti in upamo, da ko ni posledič. Eni in drugi so se po končanem večeru veselo razšli. (Rob)

NOVO ZAGREBAČKO NASELJE KOD ŠESTINA

„SVOJ DOM“ ZADRUGA UMIROVLJENIKA U ZAGREBU

Kulmerovo
parcelacija zadruge
„Svoj dom“

Sasvim tiho, bez bučne reklamie i bez brojnih proteka, a niknut će uskoro u ubavoj dolini, koja je nastavak zagrebačke avenije Medveščaka novo naselje, koje će svojim komforom i savremenom arhitekturom zasjeniti sva ona naselja, koja su poslije prevrata niknula na zagrebačkoj periferiji. Između Zagreba i Šestina na kompleksu zemljišta, koje je zadruga »Svoj Dom« kupila od grofa Kulmera i koje je razdijeljeno na 221 parcelu, zadružari će ovog proljeća započeti gradnjom »svojih domova«, lijepih kućica punih svjetla i zraka.

Već sada se započelo na tom novom velikom zemljištu prvim radovima. Za sada je trasirana cesta koja će spajati Prekrizje s cestom Mlinovu.

Umiroviljenici namjeravaju svoje naselje uređiti tako, da na njemu budu dva velika i lijepa perivoja, za razonodu tamnišnjim stanovnicima. Osim toga bit će na tom zemljištu izgradjena i dva lijeva tenis igrališta za mladež i športaše.

Bit će izgradjeno i tržiste živežnih namirnica koje će biti od prilike tako veliko, kao što je Pejačevićev trg. Zadružari namjeravaju podlazi i tržnicu.

Glede izgradnje tramvajske pruge prema tom novom naselju vode se pregovori.

Što se tiče vodovoda, već je iskopano 6 zdenaca. Društvo pregovara sa nekim inozemnim tvrtkama gleda nabave električnih sisalika.

Ukupno će biti 221 parcela u veličini od 120–317 četvornih hvati.

Da se pješacima skrati put preko čitavog zemljišta bit će izgradjeno veliko stubište, koje će spajati tržiste živežnih namirnica sa perivojem.

Već ovog proljeća, po svoj prilici u mjesecu travnju, bit će započeto izgradnje kuća. Prva bi kuća imala biti dovršena u mjesecu travnju. Ne samo da će čitavo zemljište biti kanalizirano, nego će biti provedena i električna rasvjeta, a s vremenom će biti postavljeni i plinovodi.

Na našoj slici vidi se načrt toga novoga naselja.

I među našim emigrantima u Zagrebu vlasta zanima, je za ovo novo naselje, a naročito među oenzionerima, koje je zadesila sudbina, da pod stare dane moraju tražiti krov nad glavom daleko od domovine. I među zadružarima ima već nekoliko naših zemljaka.

Naše cijene govore!

Hlače od štota . . . od Din 39.- dalje
Hlače končane . . . od Din 35.- dalje
Proletni ogaći od Din 350.- dalje
Sport odijela . . . od Din 260.- dalje

POŽURITE SE DOK ZALIHA TRAJE!

Trgovacka kuća R. MARČELJA

Petrinjska ul. broj 67 — ZAGREB — Telefon broj 62-52

IZ OVOG BROJA NAŠEG LISTA

morali smo izostaviti mnoge vijesti i nekoliko članaka radi pomanjkanja prostora. Izdali smo naime ovaj broj na četiri stranice, da nadoknadimo trošak, koji smo imali s prethodnim brojem, koji je izšao na osam stranica. Nažalost, prilike su takve, da moramo računati i s najmanjom svotom. Mnogi naši preplatnici svojom nemarnošću otežavaju nam izlaženje i gotovo ugrožavaju opstanak lista. — Kad bisi bili savjesni, mi bismo bez tržavica i s mnogo manje brige mogli redovito da izlažimo ne samo na šest, nego i na osam stranica. Naša izvještajna služba i sarad-

nja u listu dobro se razvila. Imamo marljivih sakupljača vijesti i pisaca članaka i bilo bi upravo potrebno da izlažimo na osam stranica. Ali, dok se svi preplatnici ne odgoje i ne discipliniraju, dok sve naše organizacije ne izvrše svoju dužnost prema Saveznom glasilu, moramo da se borimo kako znamo i možemo. — Nadamo se ipak, da ćemo sve poteškeće sviadati. Pomoći, ali sigurno i naše emigrantske mašte počinju da uvidaju, da u svojoj borbi protiv fašizma imaju kao svoje najoštije oružje upravo ovaj naš list.

KULTURNO-PROPAGANDNO DELOVANJE NAŠIH V BELOKRAJINI

Črnomelj-Metlika, marca 1933. »Krn« emigrantsko društvo za Črnomelj-Metlika hoće pokazati svoje delo. Komaj smo ustanovili in zbrali našo družino, smo se lotili dela na kulturnem polju, da stremo naše vrste in pokažemo občinstvu plod našega truda. Uporabili smo zimske večere, da smo organizirali pevski zbor in pridno vežbamo tudi v dramatičnom odseku. Delo je za nami in bliša se dan našega javnega nastupa u naši Belokrajini. Dramatičen odsek nastopi z dronom: »Za našo grudo« in sicer 12 marca zvečer v Semicu, 25 marca zvečer v Gradacu. Pozivljamo občinstvo, da nam pomaga pri delu za brezpravne in položi mal dar neodrešenim bratom na oltar.

Emigrant.

PRVO DARILO!

Zlato polnilo pero
od Din 50 -- dalje,
dijska peresa
od Din 35 -- dalje.

Popravlja peresa
vseh znakov:

A. PRELOG

LJUBLJANA — MARIJIN IRG
(vogal Wolfova)

OSIGURANJA

Životna sa nainovnim kombinacijama, dječja protiv nezgoda uz veoma niske cijene te sve vrsti inih osiguranja uz najpovoljnije uvjete posreduje: Josip Smoković, Dravograd, zastupnik Jadranskog osiguravajućeg društva — Informacije besplatno.

U FOND „ISTRAS“

Ova rubrika nastavlja se i ove godine pod devizom:

»Da bi Istra izlazila svakog tjedna redovito u normalnom formatu.«

Bilježimo ova nova imena plemenitih darovatelja:

Trepol Pero, Split, za prodane blokove

Marušić Valburga, učit. Andrijanci

Ilko F. Švarc, kapetan I. kl.

Novi Sad

Ivančić Ivan, Sušak

Rogutić Blaž, Kraljevica

Segota Ivan, Sušak

U prošlom broju objavljeno

ukupno Din 15.924,50

Ig. Breznikar

Trgovina kave i caja. — Vlastita elektroprizlona i elektromlin za mlijevanje

ZAGREB, ILLICA BROJ 65

Telefon 7657

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISJE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLESKIH ŠTOFOVA

